

BODA József
A Török Nemzeti Csendőrség,
(Umum Jandarma Merkeziyesi)

ORCID : <https://orcid.org/0000-0002-4010-896X>

DOI: 10.31628/RTHXXII.2013.39-40-41-42N.198-205p

Törökország lakossága nagyon büszke katonai hagyományaira és valamenyny egyenruhás szervezet komoly tekintéllyel rendelkezik az országban. A Törökország közbiztonságát számos rendvédelmi szervezet biztosítja: a bűntetés-végrehajtás, a Török Nemzeti Csendőrség, a Falu Órség, a Nemzeti Hírszerző Szolgálat, a Rendőrség, a Parti Órség, a Vámőrség.

A Török Nemzeti Csendőrség elődszervezete, amely a közrendet és közbiztonságot volt hivatva garantálni a Szeldzsuk Birodalomban a “Surta”, a Török Szultánság idején a “Subatıy”, majd a “Zaptiye” nevet viselte. Ebben az időben Subatıy-t a Kádi a Mirliva vagy a Szandzsák Bej irányította, járási, megyei és állami szinten. A Török Birodalom fővárosában, Isztambulban a közrendvédelmi feladatokat a Janicsárok látták el. A Janicsár Hadtest feloszlataása (1826. 06. 18.) után ezt a feladatot különböző katonai szervezetek végezték.

1846. február 16-án megalakult a Zaptiye Mütirlıdi, mint egyesített közrendvédelmi szolgálat. Az irányítás a legfelsőbb katonai parancsnokság (Seraskerlik) kezében összpontosult.

Az „Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi” 1869. június 14-én született rendelet volt az, amely szabályozta a szolgálati rendet, a hatás és illetékességi kört, a jogokat és felelősséget. A rendelet intézkedett egy egy Csendőr Ezred felállításáról minden tartományban. Az ezred állományába gyalogos és lovas zászlóaljok, századok és szakaszok voltak szervezve.

A Török Nemzeti Csendőrség hivatalos megalakulásának dátumát a Tanzimat Határozatban találjuk meg, amelyet 1839. június 14-én adtak ki.

Az 1877-78-as orosz-török háború után, az akkori miniszterelnök, Sait Pasa rendvédelmi szakértőket hozott Angliából és Franciaországból, hogy egy modern rendvédelmi szervezetet alakítsanak.

Komoly szervezeti változások és modernizáció után „Umum Jandarma Merkeziyesi” néven a csendőrség újjá alakult 1879. november 20-án.

Az 1908-as Második Alkotmány bejelentése után a Török Nemzeti Csendőrség komoly sikereket ért el a közrend védelmében, elsősorban Ruméliában. A tapasztalatok alapján 1909-ben újabb átszervezés következett, a testület közvetlenül a hadügyi tárca alárendeltségébe került, és a neve is változott „Umum Jandarma Kumandanlıđıy”-ra.

Ebben aıdőszakban a testület ellátta a közrend- és közbiztonsági feladatait, és emellett részt vett a haza védelmében is az I VH különböző frontjain, mint a fegyveres erők része 1914-18-ban és a függetlenségi háborúban 1919-1922 között.

A harcok idején a csendőri egységek kitűntek bátorságukkal és sikereikkel.

A Köztársaság megalakulása, 1923. X. 29. után a Török Nemzeti Csendőrség újból átszervezésre került a többi közigazgatási szervvel együtt.

Az 1908-ban bezárt Csendőr Tiszthelyettes Iskolát újra megnyitották, Izmitben. Az átszervezés részeként állandó régió felügyelőségek alakultak, átszervezték a tartományi csendőr ezredeket, és mobil csendőr egységeket állítottak fel.

Az 1930-as. 1706 számú törvénnyel lépett életbe a Török Nemzeti Csendőrség mai is érvényben lévő jogi státusza. 1935-ben született döntés arról, hogy továbbiakban a csendőr tiszteket a Katonai Akadémián képezik.

1937-ben adták ki a Török Nemzeti Csendőrség szolgálati szabályzatát, amely részletesen szabályozta a szervezeti és szolgálati témákat.

1939-ben egy újabb átszervezésre került sor, melynek során a Török Nemzeti Csendőrségen belül három szolgálati ág alakult: a állandó csendőri egységek, mobil egységek, és kiképző iskolák.

Az 1956-os 6815 sz. rendelet a Török Nemzeti Csendőrség feladataul szabta a szárazföldi, vízi határok védelmét, és a határtérségben a nyomozati feladatok végrehajtását, amely korábban a Vámügyi Minisztériumhoz tartozott. 1957-ben a határcsendőr alakulatokat dandárokba szervezték és egy Határcsendőr Kiképző Dandárt hoztak létre. 1963-ban alapították meg a Foça-i Csendőr Kommandó Iskolát. Megkezdődött a kommandós kiképzés és felállították az első kommandó alakulatot. 1961-ben, Ankarában megalakult a I. Régió Parancsnokság. 1968-ban létrehozásra került a Török Nemzeti Csendőrség első légi egysége Diyarbakýrban, Könnyű Helikopter Század néven.

1974-ben a testület kommandó és légi egysége is részt vett a ciprusi megszállásban.

Az 1982-es. 2692 sz. rendelet alapján, a vízi határok ellenőrzését a Parti Őrség vette át a Török Nemzeti Csendőrségtől.

Az 1983-as 2803 sz. rendelet módosította a szolgálati szabályzatot.

1984-től a Török Nemzeti Csendőrség kiemelt feladatává vált a terrorizmus elleni küzdelem, különösen Kelet- és Dél-kelet Anatóliában valamint a Fekete-tenger térségében.

Az 1988-as 3497-es rendelet alapján a Török Nemzeti Csendőrség a szárazföldi határok védelmét a Szárazföldi Csapatok Parancsnokságának adta át, kivéve az iráni, a szíria határok egy részét, valamint az egész iraki határszakaszt.

1989. III. 23-án átvilágítás kezdődött a testület munkájának hatékonyabbá tétele érdekében. Ennek hatására alakult meg 1993-ban a Török Nemzeti Csendőrség Bűnügyi Szolgálat, Ankarában. A bűnügyi munka hatékonyabbá tétele érdekében bűnügyi laboratóriumokat hoztak létre: 1994-ben Van városában, 1998-ban Bursában és 2005-ben Aydýn-ban. Ezzel egyidőben létrehozták a tartományi és a megyei bűnügyi helyszínelő csoportokat és a tűzserész csoportokat 34 tartományban, valamint régiós szinten az új- és tenyérlenyomat azonosító csoportokat.¹

Törökország 779 452 km² közigazgatási szempontból 81 tartományra, azon belül 923 kerületre oszlik. Az ország területén 36.654 település található, amelynek 92%-ában a Török Nemzeti Csendőrség hajtja végre a közrendvédelmi feladatokat, ez a feladatkör összességében a lakosság 35%-át, 24 millió embert érinti. A többi település (jellemzően a nagyobb városok) a rendőrség illetékességébe tartozik, ahol a közrend-közbiztonsági feladatokat ez a szervezet hajtja végre. Ez mindössze a települések 8%-át teszi ki, ennek ellenére ezeken, a településeken él a 71 517 főnyi lakosság 65%-a, azaz 48 millió ember.²

Az oszmán, majd a török államhatalomtól sem volt idegen a nem török lakossági csoportok felszámolása. A XX. században került sor az elhíresült kurd és örmény népirtásra. Ezekről a borzalmakról a hivatalos török történetírás hallgat.³

A XX. század második felében a törökök és a kurdok között számos áldozatot követelő fegyveres összecsapások valósultak meg, mivel a kurdok függetlenségi háborút folytattak.

1990-ben a török fegyveres erők –zömében a Török Nemzeti Csendőrség titkos alakulata (JITEM) – több tízezer kurd „terroristát” PKK ölt meg. Ez a politikai bűncselekmény a napokban ismét a nyilvánosság középpontjába került.⁴

A török kormány 2002 óta megpróbál javítani a kurdok helyzetén, így például, újra engedélyezték a kurd nyelvhasználatot, 2009-ben pedig bejelentették, hogy tárgyalóasztalhoz ülnek a kurdokkal. 2010 szeptemberében Murat Karayilan az El Mundo című spanyol napilapnak azt nyilatkozta, hogy leteszik a fegyvert, ha Törökország elfogadja az autonóm régiók spanyolországéhoz hasonló modelljét.

Törökország formálisan 1987-ben nyújtotta be csatlakozási kérelmét az Európai Közösséghez. Az ország 1963 óta társult tagja az Európai Uniónak (1963-ban még az Európai Gazdasági Közösséggel lépett ilyen kapcsolatra, melyből megalakult *Európai Közösség*, majd az *EU*), illetve 1949 óta tagja az Európa Tanácsnak.

Törökország alapítása óta tagja az 1961-ben létrehozott Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezetnek (OECD) illetve alapító tagja az 1973-ban létrehozott Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetnek (OSCE). 1992 óta társult tagja a Nyugat-európai Uniónak, 1995-ben pedig vámszövetséget létesített az Európai Unióval.

Az Európai Unió Törökország csatlakozási kérelmét 1999. XII. 14-én, az Európai Tanács Helsinkiben tartott soros értekezletén „ismerte el” hivatalosan. A tárgyalások 2005. X. 3-án kezdődtek, befejezésük – és Törökország uniós csatlakozása – pedig vélhetően még a következő évtized vége (2020) előtt megtörténhet.

A Török Nemzeti Csendőrség (*Jandarma*) és a Parti Őrség (*Sahil Güvenlik Komutanlığı*) békeidőben a belügyminisztérium hatáskörébe tarto-

zik (akárcsak a rendőrség), de egyben a hadsereg illetve a haditengerészet alá is. A Török Nemzeti Csendőrség felett kiképzési és oktatási szempontból a vezérkar illetékes. Háború esetén mindkettő rendelkezik rendvédelmi és katonai hatáskörrel. A Török Nemzeti Csendőrség kommandó egysége és repülő egységei, viszont nem tartoznak a belügyminiszter alárendeltségébe.

A Török Nemzeti Csendőrség látja el az ország 92%-a közbiztonságának és közrendjének védelmét. A 2803-as rendelet szerint a Török Nemzeti Csendőrség adminisztratív (bűnmegelőzés, őrzés-védelem, közrendvédelem, közlekedési, csempészet megelőzés, elfogás, bűnügyi nyomozás, büntetés-végrehajtási) igazságügyi, katonai és egyéb feladatokat lát el.

A török jogrendszer meglehetősen részletesen szabályozza a Török Nemzeti Csendőrség tevékenységét, a szervezetre megközelítően 500 különböző jogszabály és azon alapuló egyéb szabályzó vonatkozik. A szervezet jogi státusza rendezett, tevékenységrendszere jól szabályozott, melynek egy része átalakításokkal megfelel az uniós követelményeknek.

A Török Nemzeti Csendőrség főparancsnoksága Ankarában, a fővárosban található. A főparancsnok általában egy négycsillagos tábornok. A főparancsnokság több szervezeti elemet foglal magába. A Török Nemzeti Csendőrség törzsfőnöke (két csillagos tábornok) irányítása alatt működik a hírszerzés, a személyügy, a műveleti szolgálat és a logisztikai parancsnokság.

A Török Nemzeti Csendőrség 14 regionális parancsnokságból áll. Az alárendeltségükbe tartozó megyei csendőr-parancsnokságok (összesen 901 db) szervezetében megtalálhatók a helyi csendőr-parancsnokságok, a bűnügyi és nyomozó csoport, a közlekedési csoport, a fogdaőri és az objektumőri szolgálatok.

A megyei parancsnokságok 2-4 járási csendőr őrsöt irányítanak. A járási szervezetben helyet kaptak a büntetés-végrehajtási, kommandó és speciális bevetési egységek is. A járási csendőr-parancsnokság érdekében tevékenykednek a különleges csendőr alakulatok, a bűnügyi helyszínelő és nyomozó csoport, az autópálya rendőrség, a kutató és mentő csoport, a vízi rendészeti részleg, a kábítószer-kereső kutyás csoport, hegyi lovas járőr csoport, környezetvédelmi csoport és a természetvédelmi csoport.

A járási csendőr őrsök (2679 őr) tartják fenn a rendet az országban. A Török Nemzeti Csendőrség mobil kirendeltségekkel is rendelkezik, amelyeket főleg a turisták által látogatott körzetekben alkalmaznak. A kommandót és a speciális egységeket a terroristák ellen alkalmazzák, de igénybe vehetők a természeti katasztrófák áldozatainak felkutatására és a mentési feladatok ellátására is.

A Török Nemzeti Csendőrségen belül objektumőri egységeket is létrehoztak, melyek fő feladata a kiemelten fontos kormányzati létesítmények (olajkutak és vezetékek, repülőterek, gátak) őrzése és védelme. A büntetés-végrehajtási őrzési feladatokat (külső őrzés) is a csendőrség erői hajtják végre.

A Török Nemzeti Csendőrség határőrizeti egysége a török-iraki határszakasz kivételével (384 km) a szárazföldi államhatár teljes hosszában hajtja végre feladatait. A terület légi (repülő) egységei hajtják végre más egységek tevékenységeinek biztosítását, a kitelepítést, a kutató-mentő feladatokat, és a vezetési és ellenőrzési feladatokat. Veszélyhelyzetben segítséget nyújtanak a lakosságnak, valamint közreműködnek annak ellátásában.

A repülő egységek S-70-es, MI-17-es és AB-205 típusú helikopterekkel vannak felszerelve. A bűnügyi (nyomozó) szolgálat hajtja végre a bűnügyi helyszínelést, bizonyítékokat gyűjtenek, majd továbbadják a bizonyítékokat az illetékes csendőri hatóságoknak, azok lefolytatják a nyomozást.

A Török Nemzeti Csendőrség teljes létszáma mintegy 186 000 fő, de jelenleg a tanintézetekben további 36 000 fő tanuló beosztásba helyezésével folyamatosan bővül a szervezeti létszám. A személyi állomány összetétele: 6500 fő tiszt, 20 000 fő tiszthelyettes, 23 000 fő specialista és 133 000 fő tisztos. Fegyverzetük rendkívül változatos, mindig a végrehajtandó feladat jellegéhez igazodik: pisztoly, automata puska, mesterlövész fegyver, gránátvető, rendőrségi rohamfelszerelés (pajzs, sisak, stb.).

Páncelezott szállító járművekkel (BTR-80, FOX) is jól ellátottak. A határőrizeti feladatokat ellátó szervezetek éjjellátó eszközökkel, telepített- és kézi hőkamerával, földi radarral, éjjellátó távcsővel is rendelkeznek.⁵

A Török Nemzeti Csendőrség képzési rendszere logikusan egymásra épülő többlépcsős rendszer, melynek vezetését a Csendőr Iskolák Parancsnoksága látja el. A szervezet számára a következő oktatási intézmények képeznek szakembereket:

- a) Csendőr Tiszti Iskola és Tanfolyam Parancsnokság;
- b) Csendőr Tiszthelyettes Akadémia;
- c) Speciális Csendőr Őrmester Iskola;

A rendfokozattal rendelkező és nem rendelkező állomány képzése a Csendőr Tiszti Iskola és Tanfolyam Parancsnokságon történik. A beiskolázott hallgatók lehetnek tisztjelöltek, és tisztek, akiknek az alap-, át-, és továbbképzését hajtja végre az iskola.

A Csendőr Tiszthelyettes Akadémia képzési rendszerében azok vehetnek részt, akik:

- eredményesen elvégezték a kétéves polgári szakképzést, vagy a négyéves szakközépiskolai képzést – azok számára egyéves tanfolyamot szerveznek;
- azon női hallgatók számára, akik részt vettek és eredményesen elvégezték a kétéves polgári szakképzést, vagy a négyéves szakközépiskolai képzést azok számára hat hónapos képzést terveznek, amelyet egy másik hat hónapos képzés követ;
- polgári főiskolai végzettséggel rendelkeznek – két éves szakmai képzést hajtának végre;

- azon hallgatók, akik négyéves középiskolai végzettséggel rendelkeznek, azok számára hathónapos képzést vezetnek le, amelyet egyéves további képzés követ.

A Speciális Csendőr Őrmester Iskolában a képzés egy évig tart, a tanintézetekbe azok pályázhatnak, akik csapattapasztalattal rendelkeznek, számukra előírt a végzettség megszerzése, valamint sikeres felvételi vizsgát tesznek.

Az egyes képzési szintek elvégzésével betölthető beosztások:

- Tiszti iskola kerület, századparancsnok;
- Tiszthelyettes iskola kirendeltség vagy szakasparancsnok;
- Speciális őrmester iskola járőr vagy szektorparancsnokok.

Minden alapképzés 15 hónapos kötelező katonai szolgálattal kezdődik, ahol végrehajtásra kerül a 3 hónapos alapkiképzés, majd az alapkiképzés szolgálati idejének többi részét az alegységükönél töltik le.⁶

A Török Nemzeti Csendőrség 1998-óta tagja az EU és Földközi tengeri országok Csendőrségei és Katonai Rendőrségei Szövetségének (ASSOCIATION OF THE EUROPEAN AND MEDITERRANEAN POLICE FORCES AND GENDARMERIES WITH MILITARY STATUS (FIEP)). Két alkalommal látta el a Szövetség elnökségének feladatait, 2001-2002 és 2008-2009 között. A Szövetség tíz tagállama: Argentína, Csille, Franciaország, Hollandia, Marokkó, Olaszország, Portugália, Románia, Spanyolország és Törökország. A Török Nemzeti Csendőrség felvételt kérte –egyelőre megfigyelői státuszban – az Európai Csendőri Erő soraiba.⁷

A Török Nemzeti Csendőrséget számos béketámogató és békefenntartó misszióban megtalálhatjuk, az Afrikai Unió, az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet, az Európai Unió, és az Észak - Atlanti Szerződés Szervezete alárendeltségében egyaránt.

Az EU csatlakozáshoz történő felkészülés jegyében számos EU-s projekt került végrehajtásra a Török Nemzeti Csendőrség bevonásával.⁸

2013. I. 25-én török kezdeményezésre Bakuban négy ország részvételével (Azerbajdzsán, Kirgízia, Mongólia, Törökország) megalakult az Eurázsiai Katonai Rendvédelmi Szervezetek Szövetsége (TAKM). A szervezet titkárságát és első évi elnökségét Törökország biztosítja.

Jegyzetek:

¹ Umum Jandarma Merkeziyesi

² KOVÁCS

³ - örmény

- kurd genocídium

⁴ Terroristák - szabadságharcosok

⁵ KOVÁCS : op.cit.

⁶ Loc.cit.

⁷ BODA

⁸ Jandarma

Jegyzetekben alkalmazott rövidítések:**TANULMÁNYOK**

BODA

- BODA József: Az Európai Csendőri Erő, avagy egy új békefenntartó alakulat születése. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXI.évf. (2011) 24.sz. 13-17.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2009. december 3-án, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „Csendőrség Ausztria-Magyarországon, illetve Ausztriában és Magyarországon 1849-2005” című XXIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

KOVÁCS

- KOVÁCS Gábor: Törökország államhatárának őrzetében résztvevő szervezetek, a Csendőrség tevékenységrendszere, a képzés főbb jellemzői. A Török Csendőrség (Jandarma). *Határrendészeti Tanulmányok*, III.évf. (2006) 1.sz. 4-7.p. HU-ISSN 1786-2345.

VILÁGHÁLÓS HIVATKOZÁSOK

Jandarma

- Jandarma
Világhálón: www.jandarma.tsk.mil.tr
Letöltés ideje: 2013.III.17.

kurd genocídium

- kurd genocídium
Világhálón:
<http://konfliktus.index.hu/kurd.html>

örmény genocídium

- örmény genocídium
Világhálón:
www.origo.hu/.../20120418-islamizalt-ormenyek-tor
Letöltés ideje: 2013.III.9.

Terroristák - szabadságharcosok

- Terroristák – szabadságharcosok
Világhálón:
www.todayszaman.com/newsDetail_g...2011

Umum Jandarma
Merkeziyesi

- Umum Jandarma Merkeziyesi
Világhálón: www.globalsecurity.org/.../tu-gendar

I.sz.melléklet

A Török Nemzeti Csendőrség

